

підходу в середній школі. *Методика викладання іноземних мов*. Київ: Ленвіт, 1996. Вип. 25. С. 96–99. 5. *Павлик О. А.* Специфіка писемного мовлення та засоби його розвитку. Початкова школа. №2. 2009. С.45 – 48. 6. *Пометун О.* Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання. Київ : Видавництво А.С.К., 2004. 192 с. 7. *Родигіна І. В.* Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. Харків : Вид. група «Основа», 2008. 112 с.

**Валентина Поліщук,**  
здобувач вищої освіти 2 року навчання  
за другим (магістерським) рівнем  
історико-філологічного факультету  
Університету Ушинського  
Науковий керівник: к.пед.н., доц. О. А. Кучерява

### **ХУДОЖНІ ТВОРИ ОЛЕНИ ПЧІЛКИ НА УРОКАХ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ 5-6 КЛАСІВ**

*У статті проілюстровано лінгводидактичний потенціал літературної спадщини Олени Пчілки, запропоновано низку мовленнєвих завдань на основі творів письменниці для уроків розвитку зв'язного мовлення.*

*Ключові слова: урок розвитку зв'язного мовлення, мовленнєві завдання, навчально-виховний процес.*

*The article is devoted to the method of using the works of Olena Pchilka in Ukrainian language lessons on the development of coherent speech of students of 5-6 grades on ethnopedagogical principles.*

*Key words: lesson of development of coherent speech, speech tasks, educational process.*

**Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.** Головним завданням сучасної педагогіки є реформування змісту виховання, наповнення його культурно-історичними надбаннями українського народу, формування поваги до історії рідного народу, збереження традицій. Це питання є актуальним і в контексті завдань Нової української школи, яка спрямована на формування цілісної особистості учня, патріота та інноватора. Відповідно вивчення української мови в навчальних закладах України повинно ґрунтуватися на національно-культурних традиціях, з урахуванням соціокультурного принципу, що потребує добору відповідного текстового та ілюстративного матеріалу. Спираючись у навчанні на здобутки етнопедагогіки, етнологістики, лінгвокультурології, фольклористики, можливо сформулювати в майбутньому поколінні націю.

**Аналіз наукових досліджень, у яких розглянута проблема і на які спирається автор.** Одне з провідних місць в історико-педагогічних дослідженнях посідає творча спадщина освітніх діячів, які брали активну участь у становленні національної системи освіти й виховання. До таких педагогів-

просвітників належить і Олена Пчілка [4], автор багатьох прозових, поетичних та драматичних творів, критик, публіцист, перекладач, фольклорист, етнограф, редактор, видавець, громадська діячка і педагог. Ольга Петрівна Драгоманова-Косач, більше відома під псевдонімом Олена Пчілка, одна з перших в українській літературі кінця XIX – початку XX століття почала писати для дітей, враховуючи їх вікові особливості. Літературну спадщину письменниці вивчали Н. Вишневіська, М. Гнатюк, В. Іваненко, О. Ставицький, Л. Струганець, А. Чернишов та інші.

Загалом етнокультурознавчий компонент змісту курсу української мови в загальноосвітній школі детально розроблено в працях В. Дороз, Л. Мацько, Г. Онкович, М. Пентилюк, Л. Скуратівського, М. Стельмаховича та інших.

**Мета статті** – проілюструвати лінгводидактичний потенціал художніх творів Олени Пчілки на прикладі роботи з етнокультурознавчим матеріалом на уроках розвитку зв'язного мовлення в 5-6 класах.

**Виклад основного матеріалу.** Як відомо, у шкільному курсі української мови уроки розвитку зв'язного мовлення є дуже важливими, адже головне їх завдання забезпечити мовленнєвий розвиток учнів. З-поміж уроків розвитку зв'язного мовлення О. Біляєв, наприклад, виділяв уроки, присвячені написанню учнями «малих жанрів» творчих робіт (усний переказ, складання автобіографії, написання нарису, вільного чи творчого диктанту) та уроки проведення великих за обсягом письмових переказів і творів (навчальних і контрольних) та їх аналізу з учнями [2, 35]. Уроки розвитку зв'язного мовлення також спрямовані на збагачення словникового запасу учнів, розвитку в них творчого мислення, емоційно-духовної сфери. Як відомо, робота з текстом якнайкраще розкриває національно-культурний та метафорично-образний потенціал мовних засобів, відповідно такі уроки можуть бути орієнтовані на роботу з етнокультурознавчим матеріалом і слугувати засобом реалізації соціокультурної змістової лінії програми з української мови.

У започаткованому дослідженні ми звернулись до творчості Олени Пчілки, оскільки її твори – це яскравий дидактичний матеріал як до уроків написання переказів, у відпрацюванні прийомів лінгвістичного аналізу тексту, так і для ознайомлення з новими жанрами, художніми прийомами, етнокультурознавчою лексикою. Наведемо приклади творчих завдань для уроків розвитку зв'язного мовлення, яким було надано лінгвокультурологічного спрямування:

**Завдання 1.** Назвіть вам відомі жанри творів. Пригадайте, що таке байка, легенда, вірш, казка, поема. Поділіться на групи та познайомтесь із творами Олени Пчілки різних жанрів, а саме: вірш, байка, оповідання, казка, п'єса, сміховинка, гра, спотиканка, загадка, прислів'я та приказка. У прочитаному творі виділіть слова, що мають символічне або національно-культурне забарвлення. Поясніть значення слів, звернувшись до словника-довідника В.В. Жайворонка «Знаки української етнокультури».

**Завдання 2.** Уявіть, що ви дослідники творчості Олени Пчілки. Поділіться на групи та підготуйте короткі нариси про творчість Олени Пчілки за темами «Любов до української культури», «Історія псевдоніму» тощо. Проілюструйте доповідь картинами, предметами декоративно-прикладного мистецтва,

розкрийте значення слів, що мають національно-культурне забарвлення. Наприклад:

### Любов до української культури

Любов до прадавніх народних ремесел, якими споконвіку пишається Україна, була властива Олені Пчілці. Вона займалася дослідженнями української народної вишивки. Її робота мала назву «Український народний орнамент». Це видання принесло їй славу першого в Україні знавця цього давнього мистецтва.

#### **Завдання 3. Складання продовження казки.**

**Послухайте початок казки Олени Пчілки «Увінчаний співець» та придумайте її продовження, визначте тему та основну думку твору.** У казці розповідається про долю народного співця з щирим серцем, відкритим кожній добрій людині й чуйним до чужої біди. Життя співця позбавлене розкоші, але величезне духовне багатство робить його щасливим. Саме про це склав він свою пісню: *У палаті-дїброві співець спочиває, В милій країні рідній; Там міжгір'я – розкішні світлиці, Там кришталями грають криниці, Перли в траві росяній! Інших скарбів співець не збирає – О, бо скарбів доволі він має: Духом він, серцем багач!*

**Випишіть із казки застарілі слова, поясніть їхнє значення, чи збігається значення слова в сучасному словнику із тими, що подає письменниця?**

**Завдання 4. Складання загадок.** У творчості письменниці є значна кількість загадок. **Наприклад:** *Угадайте, хто такий, – Череватий та гладкий: Чолом каші він напраться Чи горохом геть напхнеться, Або рибку пожує – Все поживок йому є. А як маку десь добуде, Молодцем тоді він буде – В боки візьметься мерщій. Ну-те, хто вгада хутчій? (Пиріжок).*

Учні не просто відгадують загадки, а знайомляться з національно-забарвленою лексикою, яку потім уводять у речення, записують у лінгвокультурологічний словничок, творчо ілюструють. Також їм пропонується створити власні загадки про назви квітів або дерев, що мають символічне значення, національний одяг, предмети побуду тощо.

#### **Завдання 5. Асоціативне малювання.**

**Які асоціації у вас викликає слово «весна»? Намалюйте їх. Прочитайте вірш Олени Пчілки «Весняні квіти». Якою письменниця змалює весну? Які епітети добирає для змалювання природи? Напишіть твір-мініатюру «Мої улюблені весняні квіти».**

Запропоновані завдання можуть слугувати базою для розробки уроків розвитку зв'язного мовлення, а також використовуватись на аспектних уроках, на яких учні найчастіше працюють з міні творами і водночас закріплюють мовний і мовленнєвий матеріал.

У підсумку підкреслимо, що творчість Олени Пчілки — це справжня народознавча й фольклорна скарбниця, безпосередньо укладена для дітей, а тому уроки й завдання, розроблені на основі літературної спадщини письменниці, дозволяють інтенсифікувати процес збагачення мовлення учнів, долучити їх до культурного досвіду українського народу, його історії, звичаїв і традицій і, власне, сприяють формуванню комунікативної компетентності учнів.

## Література

1. Бех І. Д. Духовні цінності в розвитку особистості. *Педагогіка і психологія*. 1997. №1. С.124-129. 2. Горошкіна О.М., Попова Л. О. Сучасний урок української мови: від планування до проведення. Харків: Вид. група «Основ», 2010. 111 с. 3. *Методика* навчання української мови в середніх освітніх закладах/ Колектив авторів за редакцією М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2004. 400 с. 4. Пчілка Олена. «Годі діточки вам спати»: Вірші. Оповідання. Казки. Фольклорні записи. Для дошкільного та молодшого віку. Київ: Веселка. 1991. 333 с.

**Ліліана Прокопенко,**

*к.пед.н., доцент*

*кафедри української філології*

*і методики навчання фахових дисциплін*

*Університету Ушинського*

**Олена Тельвак,**

*здобувач вищої освіти 2 року навчання*

*за другим (магістерським) рівнем*

*історико-філологічного факультету*

*Університету Ушинського*

## РОБОЧИЙ ЗОШИТ ЯК ДИДАКТИЧНИЙ ЗАСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

*У статті актуалізовано проблему створення сучасного дидактичного засобу, який активізує навчальний процес, сприяє формуванню компетентностей, тобто відповідає вимогам, які висувається до сучасних освітніх засобів. Розглянуто основні підходи до визначення змісту і структури робочого зошита як дидактичного засобу організації навчально-пізнавальної діяльності студентів.*

*Ключові слова: сучасний дидактичний засіб, робочий зошит, структура робочого зошита.*

*The article highlights the problem of creating a modern didactic tool that activates the educational process, promotes the formation of competencies, ie meets the requirements for modern educational tools. The main approaches to determining the content and structure of the workbook as a didactic tool for organizing the educational and cognitive activities of students are considered.*

*Key words: modern didactic tool, workbook, structure of workbook.*

**Постановка проблеми.** Створення інформаційно-освітнього середовища, що включає різноманітні дидактичні засоби як у друкованому, так і в електронному вигляді – один з основних напрямів діяльності викладача та умова успішної організації навчально-пізнавальної діяльності студента. Створення викладачем власних навчально-методичних посібників з навчальної